■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסודשיח

■ בס"ד ■ יום שלישי ■ פרשת אמור ■ כ"ט ניסן ה'תשע"א ■ 03.05.2011 ■ גליון מס' 119 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

טיסה ליפן ב"ספירת העומר"

משגיחי כשרות מלוס אנגלס' שאלו: "האם מותר לנו לטוס בימי ספירת העומר ליפן?" ■ אוסטרלי שטס בכ' לעומר לארה"ב, מגיע ליבשת אמריקה ב...י"ט בעומר. ■ הראשונים והאחרונים, עד פוסקי זמנינו, נדרשו לשאלת 'קו התאריך', איפה עומד מרכז העולם ומאיזה מיקום בכדור הארץ מתחילים לקבוע ימים, שעות ותאריכים. ■ הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א נדרש לסוגית הטיסה למדינות שמעבר ל'קו התאריך', בימי ספירת העומר

הרב אהרן חסקל הינו מומחה לכשרות בעל שם עולמי. הוא משמש כרב ומומחה הכשרות של ההכשר הבינלאומי או. קי. וכחבר ויועץ לגופי כשרויות שונים בארץ ובחוץ לארץ. הרב חסקל, המתגורר באלעד, פנה אלי לפני שנתיים בשאלה מעניינת, שעלתה על שולחנו הלכה ולמעשה. מתוקף תפקידם, צריכים רבני ומשגיחי הכשרות, שהם תושבי ארה"ב, לטוס ליפן הרחוקה, כדי לעמוד על כשרותו של מפעל מסוים, מרחק מספר קילומטרים משנחאי. אך דא עקא שהטיסה הלוך וחזור ליפן ומשם לארה"ב, תגרום להם לאבד יום אחד מספירת העומר. האם מותר להם לטוס מארה"ב ליפן??

מהי הכוונה? מדוע שתהיה בעיה לטוס ממדינה למדינה בספירת העומר?

כדי לעמוד על השאלה המרתקת הזאת, עלינו ללמוד קצת על כדור הארץ, קו המשווה ו'קו התאריך'.

קו התאריך - קוים כלליים

כדור הארץ הוא עגול ומשום כך זמני היום והלילה אינם שוים בו בכל מקום. כאשר במקומות מסוימים יש אור יום, שורר במקום אחר חושך. כדי שנבין את הנושא לאשורו, נשתמש במספרים. מספרים המקובלים על חכמי התורה ולהבדיל, חכמי המדע, כאחד.

כשנאמר שבהקף כדור הארץ ישנם 360 מעלות והיום מחולק ל-24 שעות, נמצא שבכל 15 מעלות ממיקום כדור הארץ ישנו הבדל של שעה, (15x24=360) במרחק של 60 מעלות ישנו הבדל של 4 שעות ובמרחק של 90 מעלות ההבדל עומד על 6 שעות, וכך על אותו הדרך.

נמצא שכאשר בירושלים כעת 12 בצהרים, הרי שבמקומות הנמצאים בקו האורך המרוחק ממנה כדי 90 מעלות (שהם רבע מכדור הארץ) לצד מזרח, כעת השעה היא 6 בערב. ולהיפך, במקומות הרחוקים מירושלים לצד השני, לצד מערב, השעה היא כעת 6 בבוקר, ובמקומות הנמצאים רחוק מירושלים 180 מעלות, השעה היא עכשיו חצות הלילה.

כאשר בירושלים כעת חצות בצהרי יום שלישי, הרי שבמדינות הרחוקות 90 מעלות מזרחית לירושלים כעת 6 בערב של לקראת ליל רביעי, ובמדינות הרחוקות 180 מעלות מזרחה כעת חצות ליל רביעי. לפי זה, באופן תאורטי, ייצא שבמדינות הרחוקות מירושלים 270 מעלות הזמן הוא כעת 6 בבוקר של יום רביעי ובישוב הרחוק מירושלים מרחק של שעה, למשל, (שהם 340 מעלות מירושלים, אם נחשבו מירושלים ומזרחה) תהיה השעה 11 בבוקר של יום רביעי, בעוד שבמרחק של שעה משם,

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

ספירת העומר
אף על פי שריבון העולמים יכול היה לברוא את עולמו במאמר אחד, העדיף לבוראו בעשרה מאמרות...
המשך בעמ' 4

חוק וסדר
משיח - נולד בניתוח קיסרי?
בשביעי (ובחו"ל אחרון) של פסח סעדנו את "סעודת משיח". מה כל כך מיוחד בסעודה זו? לכאורה בכל מוצאי שבת אנו סועדים סעודת "מלוה מלכה"...
המשך בעמ' 8

שו"ת חורף
שאלה: באחד מימי חול המועד 'פספסתי' את תפילת מעריב וספירת העומר ומשום כך, איני יכול לספור מעתה את ספירת העומר עם ברכה. האם יש פתרון למצב זה?...
המשך בעמ' 9

סיפור לשבת
הרה"ק בעל 'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע
הרה"ק רבי מנחם מנדל מלובביטש בעל 'צמח צדק' זי"ע
הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע
הרה"ק רבי דוד לייקעם זי"ע
המשך בעמ' 5

שביבים
■ והיו שגילו להם מן השמים
■ ספירת העומר / תיקון המידות
■ מתכון ללחם הפנים
■ מניין תשובותיו של החתם סופר
המשך בעמ' 9

בירושלים, השעה היא כעת 12 בבוקר של יום קודם, יום שלישי... דבר זה הוא מגוחך ומצחיק לכאורה, אך הוא מחויב המציאות, כמובן.

שעון גריניץ'

הנקודה הבאה בנושא זה הוא הצורך לקבוע קו מדומה מסוים, בו נחליט שהוא נקודת ההתחלה וממנו נמשיך הלאה, עד שנגיע אל סופו ומשם נתחיל חשבון חדש. שהרי פשוט שאי אפשר שכל אחד יחליט לעצמו שכעת במקום דירתו בירושלים, בבני ברק או בבארא פארק, "מתחיל הזמן", ושהשעה היא 6 בבוקר של יום ראשון, וממילא במקומות הרחוקים ממנו 15 מעלות השעה היא 7 בבוקר... משום כך קבעו חכמי האומות את הקו שלהם, הנקרא "קו גריניץ'" והוא קו המשוה (התאריך) הבינלאומי.

במושג האנציקלופדי 'שעון גריניץ' למדנו את הדברים הבאים: שעון גריניץ' הוא הזמן בקו האורך 0, הנקרא גם קו גריניץ'. קו זה עובר דרך מצפה הכוכבים המלכותי של גריניץ', רובע בעיר לונדון שבבריטניה. שעון גריניץ' שימש בעבר כשעון הבינלאומי. כיום נעשה שימוש ב-UTC (זמן אוניברסלי מתואם - Time Coordinated Universal).

שעון גריניץ' הוא שעה קבועה לכל מקום על פני כדור הארץ ללא התחשבות באזורי זמן שנקבעים לפי קו האורך בו נמצאים. השעון גם לא משתנה לפי שעון קיץ. לאדם הנמצא בבית כנסת בעיירה גריניץ' ולאדם הנמצא באוסטרליה, השעה בשעון גריניץ' זהה. יש לציין שעקב כך ששעון גריניץ' לא משתנה לפי שעון הקיץ, שבעה חודשים בשנה שעון גריניץ' לא תואם את השעה בגריניץ'.

GMT נמדד על ידי מציאת השעה ביום בה השמש נמצאת בנקודה הגבוהה ביותר במסלולה (מרידיאן), כפי שזו נראית ממצפה הכוכבים. זוהי השעה 12:00 בצהרים לפי שעון גריניץ'. עקב צורת מסלול כדור הארץ והאטת סיבובו יש הפרש בין זמן זה לשעה האמיתית.

אם בגריניץ' עכשיו ה-24 ביוני בתאריך הלועזי, והשעה היא 18:00, מה יהיו התאריכים משני צידי קו התאריך?

את השעה בקו התאריך קל לחשב - 12:00-18:00=06:00. כלומר השעה תהיה 06:00 בבוקר. אבל באיזה תאריך?

בצד המערבי של קו התאריך, השעה מקדימה את זמן גריניץ' ב-12 שעות, כלומר היא 06:00 ב-25 ביוני. בצד המזרחי של קו התאריך, השעה מפגרת ב-12 שעות אחרי זמן גריניץ', כלומר 06:00 ב-24 ביוני.

מכאן נובע, שמי שחוצה את קו התאריך ממערב למזרח, "מרוויח" יום (כלומר עובר ליום האתמול), ומי שחוצה את קו התאריך ממזרח למערב "מאבד" יום (כלומר עובר ליום המחרת). כל יום חדש על פני כדור הארץ (המתחיל בשעה 00:00), מגיע תחילה לאזור שממזרח לקו התאריך (ניו זילנד, טובאלו, קיריבאטי), מתקדם בהדרגה למדינות המערביות יותר, ובסופו של דבר מגיע לאזור שממערב לקו התאריך (הוואי, איי קוק).

הראשונים נדרשו לקבוע: מהו קו התאריך היהודי

מכיון שהסכמת האומות על קביעת קו שכזה לא באה ממחשבה יתירה כי אם מקביעה שרירותית (שאגב מיקומו נקבע מטעמי נוחות, בהיותו עובד במקומות שאינם מיושבים, ולפיכך ישנם פחות השלכות אם בצד זה של הקו היום הוא יום א' ובעוד מטר, בצד בשני של הקו, היום הוא יום ב'). משום כך עלינו לדעת היכן עובר באמת הקו הזה ומהיכן מתחיל על פי תורתנו הקדושה, יום ושעה. לפיו נקבע שהעומד בעיר אחת נמצא כעת ביום שבת והעומד בעיר הסמוכה, שהיא מעבר לקו התאריך התורתי, נמצא ביום שישי או ביום ראשון. ועוד כהנה וכהנה השלכות הלכתיות מרתקות. בשאלה זו דנו כבר גדולי עולם, עוד מתקופת הראשונים.

לדעת הכוזרי והי'בעל המאור', קו זה הוא במקום שהוא במרחק של תשעים מעלות - היינו שש שעות של מהלך השמש - מזרחה מירושלים, ושלפי זה כל תאריך שהתחיל בירושלים בזמן מסויים, אינו מתחיל ממזרח לקו זה עד אחרי שמונה עשרה שעות. וי'בעל המאור' הוסיף ביאור וכתב שארבע נקודות הן בקו הסובב את אורך הארץ על פני אמצע ה"ישוב" ממזרח למערב (דבר המכונה כיום בשם: 'קו רוחב 320'). הראשונה היא "קצה המזרח", ויושביה הם השוכנים על שפת ים אוקינוס במזרח (האוקינוס השקט), והשניה היא שכנגדה, והיא "קצה המערב", ויושביה הם השוכנים על שפת ים אוקינוס במערב (האוקינוס האטלנטי). השלישית היא אמצעית בין שתי הנקודות, והיא הנקראת "טבור הארץ", ויושביה הם יושבי ירושלים וכל ארץ ישראל, והרביעית היא שכנגדה, והיא הנקראת "טבור הים", ויש בין כל נקודה לזו שכנגדה מרחק של שתים עשרה שעות במהלך החמה, ומכל נקודה אל הנקודה הסמוכה לה מרחק של שש שעות, וזהו מהלך החמה בהקפת הגלגל בעשרים וארבע שעות, ותחילת "חשבון הימים" מן הנקודה השלישית, והיא מערבית לקצה המזרח ומקדימה שש שעות לטבור הארץ שהיא ארץ ישראל, וכשהתחיל יום ראשון בארץ ישראל לא יתחיל היום לשוכני קצה המערב אלא עד שש שעות לאחר מכן, ובטבור הים עד שתים עשרה שעות, ולשוכני הים הנצאים מזרחית לנקודת קצה המזרח לא יתחיל היום אלא עד שמונה עשרה שעות לאחר שהתחיל היום בטבור הארץ, וכן בכל יום ובכל שעה כך הוא סדרם לעולם, ונמצא שיש הקדמת שמונה עשרה שעות במנין ימי השבוע ושעותיהם בין שוכני ירושלים לשוכני קצה המזרח, אף על פי שאין המרחק ביניהם אלא תשעים מעלות, וזהו הסדר הנסדר להם משעת ימי בראשית. וביארו הראשונים שהחשיבות שבקצה המזרח היא שהוא תחילת הישוב, וכנגד מה שאמר הנביא יחזקאל: 'והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וגו' והארץ האירה מכבודו'.

הכוזרי הוסיף וכתב דבר מרתק, שהתחלת קביעת יום השבת היתה מסיני - בזמן מתן תורה - וקודם לכן מאלוש, בו ירד המן בתחילה, והשבת לא נכנסה אלא על מי ששקעה עליו השמש אחר סיני, ואחר כך עד קצה המערב ואחר כך מתחת לארץ ואחר כך עד "צין" (היא: סין) שהוא מזרח ה"ישוב", וייקרא השבת לצין אחר ארץ ישראל בשמונה עשרה שעות, מפני שארץ ישראל באמצע ה"ישוב", ושקיעת החמה לארץ ישראל הוא חצי הלילה לצין, וחצי היום לארץ ישראל הוא שקיעת החמה לצין, וכשהתחיל אדם הראשון לקרוא שם לימים, ראה שם את השמש שוקעת וקרא שם תחילת השבת, עד שהגיעה השמש כנגד ראשו אחרי שמונה עשרה שעות, והיה ערב לתחילת הצין ונקרא שם תחילת השבת, והיה שם סוף גדרי הקריאה, ומה שאחריו נקרא מזרח למקום שממנו מתחילים הימים, היינו שמצין ואילך נחשב למזרח ארץ ישראל ומקדים לה.

ואמנם רבים מן הראשונים, כמו רש"י, תוספות ור"ח, השגות הראב"ד על המאור ועוד ראשונים, חולקים על פירוש זה, ומהם יש שכתבו לדחותו, שאף על פי שדבר ידוע הוא שהימים מתחילים מן המזרח, מכל מקום חשבון המועדים אינו אלא לחשבון יושבי ארץ ישראל.

ה"יסוד עולם' (מאמר ד פ"ח) כתב שכדי להעמיד סברא זו, שעל אמצע ארץ ישראל מיוסד חשבון המולדות ועל קצה המזרח סומכים על ראיית הלבנה בחידושה, הוצרכו לייסד ולומר שזריחת השמש בירושלים קודמת בשמונה עשרה שעות לזריחתה ביום ההוא בקצה המזרח, והוא שינוי סדרי בראשית, וכן שלא יתכן - מה שיוצא מפירוש

זה - שבני אדם העומדים כולם ביומם אחד ורואים את החמה כאחד, שחלקם קוראים למראה עיניהם בשם יום רביעי, למשל, וחלקם קוראים לאותו הרגע בשם ביום האתמול או מחרתו...

ישנם ראשונים (ר"א ב"ר חייא הנשיא בספר העיבור ור' יצחק הישראלי בספר יסוד עולם) שתלו את הדבר במקום בו לדעת התחילו סיבוב המאורות ברקיע ("תליית המאורות"), שהוא 114 מעלות מזרחה בירושלים.

לדבריהם, אנו דנים את מקום התחלת כל יום - במקום שדנו בו על חשבון המולדות והתקופות, שפירושו שכשאמרו שהלבנה נולדה, או התקופה נופלת, בשעה פלונית מן היום או מן הלילה, על איזה מקום חשבו השעות האלה - וכתבו שהוא ב"קצה מזרח הישובב, שהוא מאה וארבע עשרה מעלות מזרחה מירושלים, שהיא רחוקה מ"אמצע הישוב" לצד מערב עשרים וארבע מעלות, ותלו את קביעת מקום התחלת היום בקביעת מקום השמש בעת הבריאה, ומהם שפירש כן את הכתוב: 'והיו למאורת ברקיע השמים להאיר על הארץ', היינו שניתנו ברקיע בעת בריאתם בענין שיאירו על ה"ישוב" כולו, והוא בזמן היות החמה באמצע קשת חצי השמים, באופן ששוכני קצה המזרח רואים אותה כשהיא שוקעת, ושוכני קצה המערב רואים אותה כשהיא זורחת, וכששקעה לשוכני קצה המזרח היא תחילת הלילה להם, והרי מן התורה הימים נמנים מן הלילה. ומהם שפירש שבתחילת ליל רביעי, כשנתלו המאורות, הוקבע מרכז החמה נוכח "טבור הים", כדי לקיים מה שנאמר: 'להאיר על הארץ', שהכוונה היא שהאור הולך ומתפשט על הארץ, באופן שבקצה מזרח הישוב היתה זריחת החמה לראשונה, והערב - שממנו תחילת היום לפי הסכמתנו מפי משה רבינו מפי הגבורה - הראשון, היה בקצה המזרח.

גולי שנחאי שאלו את ה'חזון איש'

רבים מגדולי ישראל דנו בנושא מאז גילה קולומבוס את אמריקה והיו אנשים שהקיפו את העולם כולו. דעה חשובה ומקובלת עד היום היא דעתו של רבי משה חיים רימוני (ספר מחר חודש, אמשטרדם שפ"ח) שכל אחד שובת בשבת ובמועדים כפי הנהוג במקומות אליו הגיע וכפי שהסכימו בוני הישוב באותו מקום. שיטה חשובה היא השיטה שהקו נקבע 180 מעלות מירושלים, אליה הסכימו רבים וטובים. וישנם דעות רבות נוספות.

מרן החזו"א (קונטרס י"ח שעות) נשאל ע"י תלמידי ישיבת מיר, ששהו בתקופת השואה האיומה בגלות שנחאי, באיזה יום יצומו יום הכיפורים. הוא סבר כהראשונים ש"קו התאריך" הוא 90 מעלות מזרחה לירושלים. אך הוסיף שאין הדבר תלוי ביבשה במרחק זה, אלא בקצה היבשה שממזרח לתשעים המעלות. משום "פטנט" זה של החזו"א אין חשש ששני בני אדם יעמדו זה ולכל אחד מהם יחשב יום אחר, מפני שהקו עובר בין היבשה לים ולא בתוך היבשה.

רבנים חשובים, כמו הגר"ש מוהליבר זצ"ל בשו"ת חקרי הלכה סי' ו', ועוד רבנים, (כמובא בספרו של הגרמ"מ כשר זצ"ל 'קו התאריך הישראלי', שציין שהרבה רבנים וגדולים הסכימו לכך), חלקו על דעתו של החזו"א וסברו שאף על פי שלדעת ש"קצה המזרח", היינו תשעים מעלות מירושלים, הוא המקום שבו התחיל כל יום להיקרא בשמו, אין להורות כן להלכה שמקום זה הוא קו התאריך, שהרי כמה מן הראשונים חולקים עליהם, כפי שהזכרנו, ושאף הראשונים שכתבו כן לא נתכוונו להורות כן הלכה למעשה לשמור שם שבת ביום המוחזק כיום ראשון. לדעתם, בכל מקום שהתיישבו שם מבני ישראל והוחזק להם יום שבת כספירת אנשי המקום, חייבים לשמרו אף להבא, ואין בכחנו לומר ליושבי עיר או מדינה שיעשו את המוחזק להם כשבת לחול, ואת המוחזק כחול לקודש.

בספרו של היעב"ץ זצ"ל 'מור וקציעה' (או"ח סי' שדמ), בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ד סי' קנד) ובשו"ת בית אברהם נראה שסברו שהארצות והאיים שממזרח ל"חצי הכדור העליון" - כמו יפן, אוסטרליה, ניוזילנד ועוד, הוחזקו כמזרח העולם לענין חשבון הימים, שהשבת שם קודמת לירושלים, ואלה שממערב (כמו אמריקה הצפונית והדרומית ועוד), הוחזקו כמערב העולם, שהשבת שם מאחרת לירושלים, והאוקיינוס המזרחי (או: השקט) מבדיל ביניהם. הם דנו על העובר מארצות ה"מזרח" לארצות ה"מערב", או להיפך, דרך האוקיינוס השקט, באופן שלפי חשבונו ממקום שיצא משם הוא שבת ובמקום שבא לשם הוא חול, או להיפך, וכתבו שדוקא כשמגיע למקום ישוב, אזי על כרחו נמשך הוא אחרי אנשי המקום שפגע בו, ואין לו לשבות אלא את השבת של בני אותו המקום. אך כל זמן שהוא במקום שאין שם ישוב קהל מישראל, יעשה את השבת לפי מה שמוצא בחשבונו, כפי הדרך שבא משם אם ממזרח או ממערב, למרות שהוא מקום שאילו היה שם קהל מישראל, היה עושה את השבת שלא כחשבונו של זה, והוא השבת שלו לכל הדינים והענינים.

והרבה אחרונים (ראו בשו"ת ארץ צבי (לובלין תרצט) סי' מד, ובדברי החזו"א בס' האיש וחזונו (לר"ק כהנא) וקו התאריך הישראלי פרק עג, ועוד, שכ"כ בפשיטות. ועי' מענין זה בשו"ת דברי יוסף (שווארץ) ח"ג סי' ח ושו"ת אבן יקרה או"ח סי' יא, ומחשבות בעצה סי' א, כפי שצויין באריכות רבה באנציקלופדיה תלמודית הערות כרך כב, ערך יום) סברו שהעובר את קו התאריך משנה מיד את יומו, אפילו כשהוא בים או במדבר, בין להקל בין להחמיר. לדבריהם, אין בזה ענין של "מנהג המקום" אלא עיקר השבת ניתנה לאדם באשר הוא שם, ולפיכך גם אם עובר ממקום שבו שבת למקום שבו יום ראשון, או יום ששי, הרי זה פוסק שבת, והעובר את קו התאריך ממקום ששם ערב שבת סמוך לסוף היום למקום ששם שבת, די לו לשבות עד סוף היום. פירוט נפלא לכל הנושא מצוי ב'אנציקלופדיה תלמודית' (כרך כ"ב ערך יום), וכדאי מאד לעיין שם ולגלות עולם מופלא של שיטות ומספרים, ראיות ונידונים הלכתיים, הקשורים להבדלי השעות ו'קו המשווה'.

טיסה מאוסטרליה בי"ג בעומר - מביאה אותך לארה"ב ב...י"ב בעומר

כאשר נטוס למזרח העולם ביום ט"ז בניסן, נגיע לשם ב... ט"ו ניסן. וכן להיפך, כשנטוס למערב העולם ביום ט"ז ניסן, נגיע לשם באותו היום, אך התאריך שם הוא י"ז בניסן, וכאשר ישוב הוא כעבור מספר ימים, למשל, אל צד מזרח, יגיע אל יום קודם... וכל זה קשור להבדלי השעות שבין מדינה למדינה, כמובן.

רוצים דוגמה? בבקשה: משגיח כשרות ניצב בשדה התעופה בלוס אנג'לס, ביום ראשון בשעה 8 בבוקר לפי השעון המקומי. ביפן, שהבדלי השעות בין שתי הארצות הם 16 שעות, השעה כעת 12 בלילה בדיוק, חצות של מוצאי יום ראשון. כשמשגיח הכשרות טס לכיוון יפן, הוא טס כעת במשך 12 שעות לאור יום, אך ינחת ביפן, כשהשעה ביפן תהיה... 12 בבוקר של יום שני.

אם כן, היהודי יצא ביום ראשון בבוקר, עבר בדרכו רק אור יום מבלי לפגוש את הלילה, ונחת ביפן בצהרי יום המחרת, מבלי שהתפלל מעריב וספר ספירת העומר. במקרה כזה הבעיה לא חמורה, כיון שיכול הוא לספור ספירת העומר בלא ברכה, כדין הסופר ביום, ולהמשיך הלאה לספור בברכה. ואמנם ישנם גדולי תורה (ראה למשל במה שכתב בזה הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל ב'מקראי קודש' חלק ב' סימן סג) שהעירו שאדם שלא עבר עליו בעצם 'יום', כי החמה לא חשכה עליו, כיצד יכול הוא לספור את הספירה של היום

הבא?! האם ישנו חסרון ב"תמימות תהיינה" בכך שלא עברו 24 שעות מאז שהיה אצלו הלילה הקודם?!

הבעיה חמורה יותר כאשר היהודי טס מאוסטרליה, ביום י"ג בעומר, למשל, והוא מגיע לארה"ב ביום... י"ב לעומר. שהרי אוסטרליה מקדימה את אמריקה ביום...

וכך מתאר את הבעיה הגאון רבי בצלאל שטערן זצ"ל, שהתגורר בעצמו במלבורן שבאוסטרליה, בספרו שו"ת בצל החכמה (חלק ה סימן צו): "נשאלתי הרבה פעמים מאנשים הנוסעים בימי ספירת העומר מפה (אוסטרליא) לאמריקה ובדרך נסיעתם הם עוברים בטיסה את קו התאריך הבין לאומי שם מוחזר התאריך יום שלם, איך עליהם להתנהג בנוגע למצות ספירת העומר אחרי חצותם את קו התאריך הנזכר. - על דרך משל, מי שקודם נסיעתו מאוסטרליא ספר שם אור ליום כ"ח ניסן, היום שלושה עשר יום וכו' לעומר, וכאשר חצה דרך טיסה את קו התאריך באמצע היום הוחזר שם התאריך יום שלם והרי הוא שם אמצע יום כ"ז בניסן שהוא יום י"ב לעומר, איך ימשיך לספור כאשר יהיה לילה שהוא אז במקום המצאו אור ליום כ"ח ניסן שהוא יום י"ג לעומר".

ה'בצל החכמה' מציע שלש דרכים לפתרון הבעיה: "יש לדון בזה על אפשרות של ג' דרכים - א) שיספור באותו לילה י"ג לעומר כפי חשבון מקום המצאו, אבל הרי הוא ספר כבר י"ג אמש קודם יציאתו מאוסטרליה. - ב) ימשיך ספירתו. אמש ספר י"ג וכעת יספור י"ד. אבל הרי במקום המצאו אין זה אלא יום כ"ח בניסן שהוא י"ג לעומר ואיך יספור בו י"ד. - ג) יספור בו שני ימים ויאמר, היום שלושה עשר יום שהם וכו' ושוב אח"כ יאמר היום ארבעה עשר יום שהם וכו'. אבל הרי דעת האבני נזר והערוגת הבושם שאין לספור שני ימים מספק, דכיון שאינו יודע באיזה יום הוא עומד אין זו חשיבא ספירה וכתבתי מזה במקום אחר".

הוראתו למעשה של ה'בצל החכמה' היא ש"לענ"ד בס"ד להורות בזה, כי כאשר יהיה לילה אחר שחצה את קו התאריך ויהיה זה שם ליל כ"ח בניסן שהוא יום י"ג לעומר, יספור עוד פעם היום שלושה עשר יום וכו' אבל בלא ברכה. ושוב למחרתו ליל כ"ט בניסן יספור היום ארבעה עשר יום וכו' בברכה. וכן יספור להלאה בברכה עד חג השבועות כפי שמונים בני המקום שהוא נמצא שם. - ואף שהתורה אמרה "שבע שבתות תמימות תהינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום", ואם כהנ"ל הרי לגבי דידי' הם יום אחד יותר. נראה שאין בכך כלום".

הגר"ב שטערן זצ"ל האריך שם במספר 'תשובות' בענין וכמוהו דנו בנושא עוד גדולי תורה נודעים.

גם הגרש"ז אוירבך זצ"ל נדרש לשאלה והוא כותב (כמובא במעדני שלמה עמוד כ') שאדם שטס ליפן, לאחר שספר ג' לעומר, ובחזרה נמצא שוב במקום בו סופרים כעת ג' לעומר, שעליו לספור בלא ברכה באותו היום ואח"כ ימשיך לספור בשאר הלילות בברכה. אך אם יהיה להיפך, כגון שספר בארץ ישראל ג' בעומר וטס ליפן, שלמחרת הוא ה' לעומר, והפסיד יום- אזי במקרה כזה הפסיד יום ולכן ימשיך לספור מכאן ואילך בלי ברכה.

(וראה עוד בענין בספר שלמי מועד להגרש"ז אוירבך זצ"ל, בספר אהלך באמיתך של הגר"ב שטרן זצ"ל, פרק ל"ד, ובספר תורת הדרך להגר"מ גרוס שליט"א).

ובשעתו, כאשר השאלה נגעה למעשה, שאלתי את פי מו"ר הגר"ח קניבסקי שליט"א, שהשיב לי שלמרות שמעיקר הדין קשה למנוע מלטוס לחו"ל ולשוב בחזרה, באופן שע"י חציית "קו התאריך" יפסיד יום מהספירה, אך עדיף להמנע מלטוס בימים אלו משום כך, וכך כתב גם כן בשו"ת בצל החכמה (שם סי' צ"ז).

ועוד הערה קטנה: אם שכחנו בטעות יום אחד מספירת העומר, נוכל פשוט לטוס אל המדינות שמעבר לקו התאריך, בו לא הגיע עדיין היום אותו שכחנו, ולספור בו ובימים הבאים עם ברכה...

פרשת אמר

ספירת העומר

/ הרב יעקב הלוי פילבר

אף על פי שריבון העולמים יכול היה לברוא את עולמו במאמר אחד, העדיף לבוראו בעשרה מאמרות. ועל כך אמרו בפרקי אבות (פ"ה א): "ולמה נברא בעשרה מאמרות? ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות", על סיבה זו נראה שאפשר להוסיף טעם נוסף, שבמעשהו זה לברוא את העולם בעשרה מאמרות בא בורא עולם ללמדנו שהמתינות היא ההנהגה הנכונה, לפעול ולעשות כל דבר ודבר בהדרגה, שלב אחר שלב, בהתאם למדרגתו של האדם, ורק כך יוכל האדם להגיע לשלמותו. רעיון זה שיש לפעול לא בדליגה חד פעמית, אלא בעליה מתונה של צעד אחר צעד, אנו מוצאים בכמה מקומות בתורה, כמו חלום הסולם של יעקב אבינו, שהיה מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, גם כאן אין המלאכים מתרוממים בדליגה אחת אלא עולים ויורדים בו, שלב אחר שלב, וכך על כל אדם להתעלות בחייו באמצעות סולם, הבנוי שלבים שלבים שאין עולים לשלב הגבוה יותר קודם שעלו על השלב התחתון.

בדרך זו מסביר הנצי"ב (בפירושו 'העמק דבר' על החומש) כמה חטאים של אישים בתורה שלא היו עבריינים, אלא אדרבא היו קדושי עליון, וכל חטאם היה ניסיונם לקפוץ למעלות שהיו למעלה ממדרגתם. כמו הנזיר שצריך כפרה על חטא שחטא על הנפש, ומסביר הנצי"ב (במדבר ו יא): "שציער עצמו מן היין ובקש דבר שגבוה מערכו" וכוונתו: שנצטער מן היין כדי להשיג מעלת רוח הקודש ולהיות קדוש ה', ואמר הכתוב: שמי שציער את נפשו להשיג מעלה שאינו בר יכולת להשיגה נקרא חוטא על נפשו. וזה היה לפי הנצי"ב חטאם של מאתים וחמישים נשיאי העדה, שהיו "קראי מועד ואנשי שם", שהצטרפו למחלוקת קרח, ועליהם אמרה התורה: "החטאים האלה בנפשותם", שהם היו חסידי הדור והיו מוכנים למסור נפשם להשיג דבר שהוא למעלה מיוכלת השגתם. וכך גם מסביר הנצי"ב (ויקרא י א) את

חטא נדב ואביהוא שהקריבו אש זרה: "שנכנסו מאש התלהבות של אהבת ה' - ואמרה תורה שאעפ"י שאהבת ה' יקרה היא בעיני ה', אבל לא בזה הדרך אשר לא ציוה".

רעיון זה של התקדמות והתעלות בהדרגה אפשר להחיל אף על ספירת-העומר, ספירת-העומר דומה לסולמו של יעקב, שהמספרים שבספירה דומים לשלבים שבסולם, שניהם מביעים את ההתקדמות בהדרגה, זה בתחום המרחב וזה בתחום הזמן. וכמו סולמו של יעקב המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כך גם ספירת-העומר ראשיתה בחג הפסח, ביציאה מעבדות לחירות פיזית, ואחריתה בחג השבועות, יום מתן התורה הנותנת לישראל את חירות הרוח, כדרשת חז"ל: "אל תקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה". ספירת-העומר היא הסולם המגשר בין שני עולמות, בין העולם הארצי לעולם השמימי, ולכן ספירת-העומר מתחילה בהבאה קרבן העומר הבא מן השעורים שהוא מאכל בהמה, המסמל את הצד הארצי, ומסתיימת בחג השבועות, בו מביאים את קרבן שתי הלחם, הבא מן החטים שהם מאכל אדם, המסמל את הצד הרוחני. כך שספירת-העומר היא המסלול המוליך אותנו מהחול אל הקודש, מהארצי אל הרוחני, ואת הדרך הזו אנו צריכים לצעוד במתינות ובהדרגה, צעד אחר צעד כמו ספירה המתחילה מהאחד ומגיעה אל המספר השלם: "שבע שבתות תמימות תהינה. עד למחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום".

סיפור לשבת

{כל המתפרסם להלן (ללא עריכה) עלה על שולחנו הטהור של האדמו"ר המקובל מפוריסוב שליט"א, בסעודות מלווה מלכה, ונאמרו בסמוך לימי ההילולא של הצדיקים המוזכרים כאן. ותודה לרב משה מהלר הי"ן, ימינו בקודש של האדמו"ר שליט"א. שאול שיף}

הרה"ק בעל 'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע

יהודי אחד הוצרך לחתן את אחד מילדיו, ולא היתה לו פרוטה לפרטה. בצר לו, פנה אל הרה"ק מאפטא זי"ע ואמר לו: רבי, עליי לחתן את ילדיי ואין לי פרוטה. כתב לו הרה"ק מאפטא זי"ע מכתב לאחד מעשירי העיר וורשה, ואמר לו: לך אל העשיר הזה, והוא יתן לך אל כל הצטרכויותיך ואת כל הוצאות החתונה. נסע האיש לוורשה והראה את המכתב לאותו עשיר, אולם העשיר אמר לו: יכול אני ליתן לך סכום מסויים - ונקב בסכום כלשהו, שלא היה סכום גדול. אמר האיש: לא, הרבי אמר שאתה תתן בידך את מלוא הוצאות החתונה. אמר העשיר שאינו אוחז ליתן הכל, ואמר שיכול הוא להוסיף עוד כמה רובלים, אך העני בשלו: לא, אינני לוקח אלא אם תתן לי הכל. שוב הוסיף העשיר עוד, עד שהסכום הגיע לכחמישים רובלים - והיתה זו נתינה הגונה - אולם העני התעקש, וסירב לקבל אלא אם כן העשיר יתן הכל. כשראה העני שהעשיר עומד בסירובו, ועוד הוסיף אותו עשיר ואמר : הרבי לא יגיד לי כמה! הוא לא הכניס אצלי כלום! דרש העני את המכתב בחזרה. מסר לו העשיר את המכתב, והעני קם ונסע אל הרה"ק מאפטא וסיפר לו את כל אשר נעשה. הורה לו הצדיק לנסוע לעשיר אחר, והוסיף: אמור לו שאני ביקשתי שיתן לך את כל הוצאות החתונה. העשיר השני לא היה כל כך עשיר כמו הראשון, אולם בכל זאת נתן את הסכום כולו, כפי שביקש הצדיק. ואילו העשיר הראשון, החל לרדת מטה מטה, וסופו שנעשה עני ואביון המחזר על הפתחים. הצטרף אותו עשיר, שירד מנכסיו, לקבוצת אביונים שהסתובבו מעיר לעיר, בין העשירים והנדיבים, והגיע עמם אל הרה"ק מאפטא זי"ע. מיד בבואו, זיהה אותו הרה"ק מאפטא וזכרו, ואמר למשמשיו: את הרשע הזה אינני מוכן שתכניסו! עמד האיש בחצר, מבוייש ושבור.

באותו זמן הגיע הרה"ק מסאווריין, אשר נתקבל בחצרו של הרה"ק מאפטא בכבוד רב, בהיותו מפורסם בכל הגלילות ובהיותו רב מרבני 'ועד ארבע ארצות'. הבחין הרה"ק מסאווריין שבין האנשים הממתינים יושב יהודי זה, שבור ומיואש. ניגש אליו הצדיק ושאל אותו על מה ולמה הוא שבור כל כך. סיפר לו האיש, שהרה"ק מאפטא אינו מניחו להיכנס ומכנהו 'רשע'. אמר לו הרה"ק מסאווריין: אחוז באבנט שלי, והיכנס עמי אל הקודש פנימה! אמנם החסידים לא רצו בתחילה להניחו להיכנס, שהרי רבם הורה שלא להכניסו, אולם כשראו שהרה"ק מסאווריין אמר לו שיחזיק עצמו באבנטו - הניחוהו להיכנס.

אמר לו הרה"ק מסאווריין, לאיש ההוא: עמוד בצד. לאחר שעמד בצד, פתח הרה"ק מאפטא ואמר כך: כשהגיעה השעה שבה הוצרכה נשמתי לירד לעולם, נגזר עליי להיות עשיר ובעל ממון רב. אולם מה אעשה בכל הכסף הרב, ואינני סוחר? לפיכך החלטתי לחלק את הכסף לכמה אנשים, והיהודי הזה הוא אחד מהם, אשר כל אימת שאצטרך כסף - יתנו לי. והנה, שלחתי אליו יהודי ליתן להכנסת כלה, ואיננו רוצה ליתן. על כן מיד נטלתי ממנו את כספי. האין זה נכון? נענה הרה"ק מסאווריין ואמר: רבי, הינכם צודקים - את העשירות הגדולה כבר אי אפשר ליתן עוד לאדם הזה, אולם עשרים אלף רובלים - אפשר ליתן לו! וסיפר אא"ז זי"ע, שהכיר את האדם ההוא, אשר עשה עסקים רבים, אולם באף אחד מעסקיו לא הרויח ולו פרוטה אחת יותר מעשרים אלף רובלים! בכל פעם הרויח כך, ולא יותר. אא"ז זי"ע הכיר את בעל המעשה ושמע את הסיפור מפיו.

פעם הגיעו בני זוג אל הרה"ק מאפטא זי"ע ואמרו שברצונם

המשך בעמוד הבא...

להתגרש. שאל אותם הצדיק מפני מה רצונם להתגרש, סיפרו לו, שהנה נולד להם בן זכר, רוצה האיש לקרותו על שם אביו, ואילו האשה רוצה לקרותו על שם אביה, על כן צריכים הם להתגרש. כשראה הצדיק במה דברים אמורים, שאל את האיש: מה היה שמו של אביך? השיבו: משה. שאל הצדיק את האשה: מה היה שם אביך? השיבה: משה. התברר, ששם שני האבות היה משה. שאל הצדיק את האיש: ומה היה עיסוקו של אביך? השיב לו: אבי היה תלמיד חכם, ולפרנסתו עסק ב'מלמדות'. שאל את האשה: ומה היה עיסוקו של אביך? השיבה: אבי היה שואב מים. נענה הצדיק ואמר: הפסק הוא כך: לילד יקראו משה. והנה, אם יגדל ויהיה לתלמיד חכם, יהא שמו על שם אבי האב, ואם לא יהיה תלמיד חכם, יהא שמו על שם אבי האשה... שמחו בני הזוג, השלימו ביניהם וחזרו בהם מכוונתם להתגרש.

הרה"ק מאפטא זי"ע אמר כי לחם עם בארשט (חמיצת סלק) לא מגשם.

הרה"ק בעל 'שומר אמונים' זצוק"ל אמר שקבלה היתה בידו כי הרה"ק מאפטא זי"ע הבטיח שמי שידליק נר לטובת נשמתו, יעשה לו טובה. העולם יודעים זאת בנוגע לאמירתו של הרה"ק רבי מנדלי מרימנוב זי"ע, אולם ה'שומר אמונים' אמר שכך מקובל היה בידו שאמר גם הרה"ק מאפטא זי"ע.

הרה"ק מאפטא זי"ע נסתלק כשתים שנים לפני חבריו - הרה"ק המגיד מקוז'ניץ זי"ע, הרה"ק רבי מנדלי מרימנוב זי"ע, וה'חוזה' מלובלין זי"ע. וסיפרו, שבאותן שנים זכה הרה"ק מאפטא זי"ע להגיע לכל מדרגותיו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע.

הרה"ק רבי מנחם מנדל מלובביטש בעל 'צמח צדק' זי"ע

בתחילת הנהגתו של הרה"ק בעל 'צמח צדק', נהרו אליו המונים. מספרים, שהיו לו שמונים אלף חסידים, קהל עצום ורב. ביקש הצדיק שלא יבואו אליו עם שאלות בענייני חולין, כי אם בענייני רוחניות בלבד. עד מהרה נמסר הדבר מפה לאוזן, שהצדיק מבקש שלא יכנסו אליו בעניינים גשמיים אלא רק בעניינים רוחניים. היה יהודי אחד שהיה מחוסר פרנסה, ומצבו היה דחוק ביותר, ולא ידע מה לעשות, משום שהגבאים לא הניחוהו להיכנס עם בקשות בעניינים גשמיים. נודע לו, לחסיד ההוא, שבחדרו של הרבי יש קיר אחד שהיה בו חלל, שלא היה הקיר מגיע עד התקרה. מה עשה אותו חסיד? טיפס על הקיר ומאותו חלל נכנס לחדרו של הצדיק. לפתע שמע הצדיק קול בכי, הקורא: "רבי, פרנסה! פרנסה!" כשראה הצדיק כך, שיהודי מסוגל לטפס על הקיר במר נפשו ולהתאמץ כל כך, משמע שהדבר נוגע בנפשו, עמד וביטל את הוראתו, ומני אז הורה להכניס אליו כל יהודי שירצה, עם כל בקשה שהיא...

פעם הזמין הצאר ניקולאי כמה מהרבנים גדולי ישראל אליו, וביניהם ה'צמח צדק' זי"ע, רבי איצל'ה מוואלוז'ין זצ"ל, ועימם ראביי אחד מהרפורמים, מסר להם דף ריק ובראשו ה'פירמה' של המלכות, ודרש מהם שיחתמו על הנייר. נבהלו הרבנים, ולא ידעו על מה רוצה המלך את חתימתם: וכי מי יודע מה בדעתו לגזור בזה על היהודים? הבטיח להם הצאר כי הוא מבטיחם נאמנה שלא יכתוב בדף זה שום דבר רע, לא עליהם ולא על היהודים. כששמעו כך, חתמו כל רבני המשלחת, ואף רבי איצל'ה מוואלוז'ין חתם, ביודעו שהצאר ההוא רשע גדול ואם יסרב לחתום, עלולה להיות כאן סכנה גדולה. אולם ה'צמח צדק' סירב בתוקף לחתום, למרות הסכנה שנשקפה לו מכך. התברר, שבאותו דף כתב הצאר ניקולאי את הפסוק (ישעיה א, יט-כ): "אם תאבו ושמעתם, טוב הארץ תאכלו. ואם תמאנו ומריתם, חרב תאכלו", אלא שבמקום הסיום "כי פי ה' דיבר" היה כתוב כי פיו של הצאר ניקולאי דיבר, ר"ל. נמצא, ששני הרבנים האחרים נכשלו בחתימת ידם, בעוד של'צמח צדק' היתה סייעתא דשמיא מרובה, שבשום אופן לא הסכים לחתום. מיד באו ואסרו את הרה"ק בעל 'צמח צדק' זי"ע, ורצה הצאר לפסוק דינו להריגה, אולם הצדיק לא נתייירא, והלך למאסר. כעבור זמן קצר, שוחרר ה'צמח צדק'. סיפר הצאר למקורביו, שהוא ידע ואף הרגיש שה'צמח צדק' רצה ליהרג על קידוש ה', ואת זה אין הוא "מפרגן" לו...

את המעשה הבא סיפר הרה"ק בעל 'צמח צדק' זי"ע מתוך התעוררות רבה: מעשה ביהודי ששירת בצבא הצאר ברוסיה. פעם מצאו חברו שעומד על שפת הנהר דואג מאד ונבוך ברעיונו, ושאלו על מה זאת, וסיפר כי עד עכשיו שמר עצמו ממאכלות אסורות ועכשיו נתמנה מפקד חדש עליו והוא איש רע ולא יניחו להזהר עוד בכשרות המאכלים, ושאלו חבירו: וכי מה אתה חושב לעשות כאן? ואמר שהוא רוצה להשליך את עצמו בנהר. אמר לו חבירו: והרי אין מחוייבים למסור נפש על זה, ותיחשב כמאבד עצמו לדעת. השיב לו החייל בהתרגשות הלב: מה אתה אומר לי מאבד עצמו לדעת? "איך וועל חלילה מטמא זיין דעם נפש!? ותיכף השליך עצמו אל המים. והיה הרה"ק מלובביטש זי"ע מתלהב מאד בספרו זאת, עד היכן מוכן יהודי למסור נפשו ובלבד שלא להיכשל במאכלות אסורות!

פעם הקשה הרה"ק בעל 'צמח צדק' זי"ע, מפני מה נדחק כבודם של תלמידי חכמים לקרן זוית? בימים עברו ידעו הכל שיש לכבד תלמידי חכמים ואילו כעת מכבדים הכל עשירים, שכשרואים עשיר מיד מכבדים אותו, ואילו תלמידי חכמים - אין איש משגיח בהם. אמר לו אחד החסידים: רבי, היה אתה הראשון, וכַבֵּד את תלמידי החכמים! נענה הצדיק ואמר: פעם הגיע יהודי לעיירה אחת, ולא ראה שום יהודי ברחובות העיר. תמה, היאך אפשרי שבכל העיר אין רואים יהודי אחד? מצא האיש גוי, ניגש ושאל אותו: מפני מה אין רואים יהודי ברחובות? נענה הגוי ואמר לו: היהודים נמצאים כולם בבית הכנסת, לתפילה. הלך אף האיש ההוא לבית הכנסת, ומצא שם את כל הציבור. שאל את הנמצאים על מה נערך שם 'יום תפילה'. השיבוהו, שכעת יש עצירת גשמים, ולכן הכל צמים ומבקשים מהשי"ת שיתן טל ומטר לברכה. אמר האיש, האורח, שיש בידו סגולה להורדת גשמים. שאלוהו: מה

המשך בעמוד הבא...

היא הסגולה? אמר האיש: יביאו נא כמה חתולים, והם כבר יידעו מה לעשות. כששמעו כך, מיהרו והביאו כמה חתולים. לקח האיש את החתולים, והעמיד אותם בסמוך לתנור. הסביר האיש שלחתולים יש טבע, שכאשר יש שינוי במזג האויר, וכשהם מרגישים שהאויר מתקרר, הם הולכים להתחמם ליד התנור. לכן העמידם אצל התנור, בכדי שירד גשם... כך, הסביר ה'צמח צדק', יראו פני הדברים כשרק אני לבדי אכבד את תלמידי החכמים והקהל כולו לא יכבדם!

הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע

היה לו, להרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע, דוד ושמו רבי מאנאלע. הוא היה מהחברייא קדישא תלמידי המגיד הגדול ממזריטש זי"ע והוא אשר קירב את רבי אהרן הגדול אל דרכי החסידות ואל המגיד הק' ממזריטש זי"ע.

כאשר בא רבי אהרן הגדול אל המגיד הק' לראשונה, קירבו מאד והשתעשע עמו רבות, על אף היות רבי אהרן אברך צעיר, ותמה על כך רבי מאנאלע, ושאל את המגיד מדוע הוא משתעשע עמו כל כך בעוד שהוא לא זכה לקירוב כזה. נענה המגיד הק' ואמר לו: הן אמת שאתה הוא שהבאת אותו, אך דע לך שגדולתו רבה מאד, יש לו נשמה גדולה מאד!

אביו של רבי אהרן הגדול היה רבי יעקב. הוא היה מתלמידיו של הבעש"ט הק' זי"ע, והיה מהצדיקים הנסתרים. כשהיה רבי אהרן ילד קט, היה בעל ראש 'עילויי' ונתפרסם כעילוי. הבין אביו, רבי יעקב, שעתיד הוא להיות רב, והוא הבין שצרורה צרורה היא אם בנו יהיה רב. מה עשה, נטלו עמו והביאו אצל חייט, למען ילמדהו מלאכת החייטות, שלא יהיה רב, ויוכל להתפרנס כחייט.

אותו חייט ישב ותפר מלבושים, ולימד את רבי אהרן מלאכת התפירה. יום אחד הגיעה אשה אחת וביקשה מהחייט שיתקין עבורה מלבוש. החייט, בהיותו ירא שמים, כיבד את רבי אהרן לקחת מידות מאותה אשה, על מנת להתקין לה את המלבוש. כששמע רבי אהרן כך, קם ויצא מהחנות, ולא חזר עוד. הלך החייט והתלונן לפני רבי יעקב: "מה ייצא מאהר'לה שלך? הוא ברח מהחנות באמצע העבודה!" נענה רבי יעקב ואמר: "רק שלא יהיה רב!"

פעם, שהו מחנה גדול של אנשי צבא בסמיכות לעיר מזריטש, ובא אחד מהם לביתו של המגיד הק' והטריד אותו בענין איסור, והיה בכך משום פיקוח נפש לסרב לו, והשתמט הימנו המגיד ואמר לו: אני כבר זקנתי. שלח אותו המגיד לתלמידו, רבי אהרן הגדול, ביודעו שהוא יוכל לדחותו. כשהגיע איש הצבא לרבי אהרן והטריד אותו, פתח רבי אהרן ואמר בקול גדול את הפסוק (תהלים ב, א) "למה רגשו גויים ולאומים יהגו ריק"! מיד נפל על אותו קצין פחד גדול, עד שיצא מדעתו מרוב פחד...

מפי זקני החסידים שמעתי כי רבי אהרן הגדול היה בעל התפילה באמירת 'אין כאלקינו' אצל המגיד הק' ממזריטש זי"ע. עבודה גדולה היא לומר 'אין כאלקינו'. מספרים, שכאשר היה ה'חוזה' מלובלין זי"ע אברך צעיר, הסתופף בצלו של המגיד הק' זי"ע. פעם הוצרך המגיד הק' למנין, והורה להכניס את ה'חוזה' פנימה, לחדרו של המגיד, להשלים מנין, לאמירת 'אין כאלקינו'. בדרך כלל לא הכניסו איש, זולת מי שהמגיד הורה להכניסו, אלא שבאותו פעם לא היה מנין, והכניסו את ה'חוזה' פנימה. כשפתח רבי אהרן הגדול באמירת 'אין כאלקינו', נתעלף 'החוזה' מרוב פחד. אמר המגיד: הלא אמרתי לכם שלא להכניסו! התברר, שכאשר פתח רבי אהרן הגדול באמירת 'אין כאלקינו', ראה 'החוזה' בעיניו הקדושות את כל פמליה של מעלה מגיעה, ומאחר שלא היה מורגל בכך, התעלף...

הרה"ק רבי דוד לייקעם זי"ע

הרה"ק רבי דוד לייקעס זי"ע היה מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע. פעם, נצרך הרה"ק רבי דוד לייקעס זי"ע למעות בשביל איזה ענין ולא היה לו. התפלל, וביקש שמה שיבטיח עתה יקויים, וחישב כמה מעות נצרך לו, והסתכם בסך חמישה גילדען (זהובים), ואמר: כל מי שיבקש בן זכר, המחיר הוא שני זהובים, ועבור בת המחיר הוא זהוב אחד, ואני צריך חמשה זהובים. בא אדם אחד חשוך בנים, ל"ע, ואמר: הרי טוב לקנות כל כמה שאפשר עבור הסך הזה. ונתן חמישה זהובים וקנה ב' בנים ובת אחת, וכשעברה השמועה בעיר, נחפזו ובאו רבים שיבטיח עוד בנים ויתנו לו כמה שיבקש, אך הרה"ק רבי דוד לייקעס זי"ע אמר: יותר אין לי מה למכור...

פעם, ביקש רבי דוד לייקעס זי"ע לאחד מאנשי שלומו שיתן לו מעות, והצטדק הלה שאין לו מעות ליתן, ונתרעם עליו הרה"ק ואמר: האם לא תדע אמונת חכמים מהי?

וסיפר: פעם ישבנו עם רבינו, הבעש"ט הק' זי"ע, במסיבה, ושתינו מע"ד (מי דבש), ובשנים ההן היה מע"ד משקה יקר מאד, ובשני זהובים היה אפשר לקנות רק קווארט אחד, ואמר לי הבעש"ט הק' זי"ע: דוד'ל! הבה צלוחית מע"ד, והכנסתי ידי לכיסי והוצאתי משם שני זהובים, על אף שהייתי עני מרוד וידעתי בבירור שלא ראתה כיסי פרוטה שחוקה זה כששה שבועות, מכל מקום לא הרהרתי על רבי ומצאתי שם מה שביקש ממני...

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

משיח - נולד בניתוח קיסרי?

בשביעי (ובחו"ל אחרון) של פסח סעדנו את "סעודת משיח". מה כל כך מיוחד בסעודה זו? לכאורה בכל מוצאי שבת אנו סועדים סעודת "מלוה מלכה", הנקראת בשם "סעודתא דדוד מלכא משיחא", כך שלכאורה בכל מוצאי שבת יש לנו "סעודת משיח", ומה מיוחד ב"סעודת-משיח" באחרון של פסח?

❊

המלך המשיח ודוד המלך - למרות שיש קשר ביניהם, הם דמויות נפרדות. הגמרא במסכת סנהדרין (צח) אומרת: "עתיד הקב"ה להעמיד להם **דוד אחר**, שנאמר "ועבדו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם אשר **אקים להם**, "הקים" - לא נאמר, אלא "אקים" (לשון עתיד).

שואלת הגמרא והלא כתוב "**ודוד** עבדי נשיא להם **לעולם**", דהיינו: שלא יהיה "דוד **אחר**", לא יהיה "אקים להם" לשון **עתיד** - אלא "דוד עבדי נשיא להם לעולם", דוד עצמו יהיה הנשיא - מתרצת הגמרא: "כגון קיסר ופלגי קיסר". מבאר רש"י ששניהם יכהנו, אבל האחד יהיה "מלך", ודוד המלך יהיה "שני לו" (מלך, ומשנה למלך).

"דוד החדש (משיח) - יהיה מלך" (כמו שכתוב "דוד **מלכם** אשר אקים להם", התורה מכנה את "דוד החדש" בתואר "מלכם", הוא יהיה "מלך"). "ודוד המלך - שני לו" (שעליו נאמר רק "דוד עבדי **נשיא** להם לעולם" - הוא מוזכר בתואר "נשיא", ולא מוזכר לגביו הביטוי "מלך").

❊

ביטוי זה של ההבדל בין משיח לדוד המלך, בתארים "קיסר" ו"פלגי קיסר" הוא תמוה. מדוע הגמרא לא משתמשת בלשון הקודש: מלך ומשנה למלך? מדוע היא משתמשת בלשון של אומות העולם?

ויתרה מזו - למה ב"לשון רומי", לשון עם שהחריב את בית המקדש, עם שבין אומות העולם - הוא עם ירוד ביותר?

ומה עוד: מקורו של הביטוי "קיסר", הוא על שם "חתיכה וכריתה", מלך רומי נקרא בשם "קיסר", מכיון שבשעה שנולד "נתקשתה אמו בלדתה, וכרתו בטנה והוציאו הולד דרך דופנה", ועל שמו נקראו כל מלכי רומי לאחר מכן בשם "קיסר", על שם ה"ניתוח קיסרי" שעבר "קיסר"-רומי.

כך שתמוה שכאשר הגמרא רוצה לבטא את מהותו של משיח - היא נוקטת בלשון זה, "קיסר".

❊

והביאור בזה: עיקר החידוש בגילוי של משיח בגאולה - לגבי כל המלכים והצדיקים שקדמו לו בכל הדורות - הוא בהשפעה ובירור של **אומות העולם**.

אמנם משיח יפעל על בני ישראל "יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה", אבל - זאת עשו גם מלכים וצדיקים לפניו, (וכן - פעולה זו הוא יעשה כאשר הוא עדיין בגדר "בחזקת משיח"), עיקר חידושו של משיח הוא, (בתפקידו כמשיח וודאי) "ויתקן את **העולם כולו** לעבדו ה' שכם אחד".

לכן הגמרא נוקטת דווקא בלשון של אומות העולם, וביניהם גופא - בלשון רומי, העם הירוד ביותר: "קיסר". כי תפקידו של משיח יהיה לתקן את כל אומות העולם, אפילו את רומי הירודה.

הדבר בא לידי ביטוי גם במשמעות של "ניתוח קיסרי".

"לידה" זהו טבע שהטביע הקב"ה בבריאה. אולם כאשר יש דבר המעכב את לידת התינוק, ומעמיד אותו או את האמא בסכנה - אזי נצרכים להגיע למשהו לא טבעי, ל"קיסר", כריתה וחתיכה. וולד זה נקרא בהלכה בשם "יוצא דופן", ועד שעל פי הלכה, ילד ראשון שנולד בניתוח קיסרי - אין לו דין של "בכור", לגבי פדיון בכור, כי הוא לא "פטר רחם".

משמעות הדבר ברוחניות: כדי שתהיה מציאות של נברא גשמי, הדבר לא יכול להיות באמצעות "אור אלוקי" שיורד ומתצמצם מדרגא לדרגא. מדבר רוחני - לא ייווצר דבר גשמי. התהוות הגשמיות - יכולה להיות רק באמצעות "מסכים ופרסאות" בלשון הקבלה, מסכים והסתרים שמשנים את ה"אור" הרוחני לחלוטין. דהיינו - בסדר "טבעי" הדבר לא יכול להיות, לשם כך צריכים להגיע למצב "יוצא דופן", ל"ניתוח קיסרי", שרק באמצעותו ניתן ליצור "לידה", של דבר כה ירוד.

כמו כן, כדי ליצור בין הברואים הגשמיים - דבר ירוד עוד יותר, אומה שתחריב את בית המקדש, רומי - בוודאי ההעלם וההסתר כדי ליצור "לידה" שכזו, לא יכולה להיות "לידה טבעית", אלא הדברים צריכים להיות ב"ניתוח קיסרי".

לכן המשיח נקרא בשם "קיסר", כי הגאולה (שנמשלה ללידה) שתבוא על ידי המשיח, תגרום עליה בעולם כולו, בכל אומות העולם, עד לאומות הירודות ביותר "אהפוך אל עמים לעבדו שכם אחד". ולכן "לידה" שכזו לא יכולה להיות לידה טבעית, באופן של "מלך", אלא אך ורק באמצעות "ניתוח קיסרי".

הכח של המשיח לרדת כה נמוך, לברר את האומות ה"קיסריים" - הוא כי שרשו הוא ממקום רוחני נעלה ביותר, הוא ממקור אלוקי שלא בסדר ההשתלשלות הרגילה, הוא "יוצא דופן" במושג חיובי.

הנהגת העולם בידי הקב"ה בדרך הטבע - זו הנהגה של "לידה טבעית", והנהגה כזו אי אפשר שתביא את הגאולה. הגאולה הקרובה היא גאולה ניסית, גאולה על טבעית, זו גאולה "קיסרית", ממקור אלוקי שלא על פי דרכי הטבע - ולכן רק בכוחה להפוך את העולם למצב רוחני נעלה.

❊

"סעודת משיח" - זו סעודה לא בסדר הרגיל של ימות השבוע, היא מאורע חד-שנתי. כמו כן - היא לא קשורה לסעודות שלפניה ולאחריה, אלא היא "סעודה בפני עצמה". וכן - היא נקראת בשם "משיח", דבר על טבעי. (והיא גם "מנהג" - ולא "דין" מפורש, דין של סדר הנהגה יהודית קבועה).

"סעודת משיח" - זו סעודה "קיסרית", לא "טבעית", סעודה המסמלת את תפקידו ומהותו של המשיח. אכילת "סעודת משיח" זו מבטאת את מהותו של משיח, מקור אלוקי נעלה שיורד עד למקום הירוד ביותר.

(הרב אלי וולף / על-פי שיחתו של הרבי מלובביץ')

שו"ת חורף
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: שלום כבוד הרב והקוראים וקיץ של בריאות בע"ה! בבית הכנסת שבו אני מתפלל, אני נחשב לדמות תורנית, על אף שאינני רב באופן רשמי. בדרך כלל מכבדים אותי לברך ולספור בקול רם את ספירת העומר קודם הציבור כנהוג. דא עקא שבאחד מימי חול המועד, לצערי הרב, 'פספסתי' את תפילת מעריב וספירת העומר ולא נזכרתי בכך עד צאת הכוכבים ביום שלמחרת, ומשום כך, לפי ההלכה, איני יכול לספור מעתה את ספירת העומר עם ברכה. אם אני אסרב להתכבד מעתה בספירת העומר בבית הכנסת, הדבר יעורר חשד ואצטרך לגלות שפספסתי תפילת 'מעריב'. כתוצאה מכך, תיגרם לי בושה ותחושת מבוכה. האם יש פתרון למצב זה?

תשובה: אכן נפסק בשולחן ערוך[א] שמי ששכח יום אחד מלספור ספירת העומר ולא נזכר עד למחרת אחרי צאת הכוכבים לא יוכל לספור מעתה בברכה. כי יש לחוש לדעת הבעל הלכות גדולות[ב] שמעתה לא יוכל לקיים את מצוות ספירת העומר, שמצווה זו דורשת רצף ועקביות משום שכתוב בה 'תמימות', ומכיוון שלא ספר יום אחד לא סופר, דחסר ב'תמימות'. אומנם, מכיוון שהרבה ראשונים חולקים על דעתו, וסוברים שעל אף ששכח יום מלספור יכול להמשיך ולספור (עם ברכה), פסק השולחן ערוך שאותו אחד ששכח יום אחד לספור, ימשיך לספור את ספירת העומר דיש לחוש לדעת רוב הראשונים, אך ללא ברכה כי יש לחוש לדעת הבעל הלכות גדולות משום 'ספק ברכות להקל' ומשום שברכות אינן מעכבות את קיום המצווה[ג].

אמנם בנידונך, שהדבר נוגע ל'כבוד הבריות' **ואין** אפשרות להתחמק מכך, דן בשו"ת 'שבט הלוי'[ד] להתיר ולהמשיך לספור עם ברכה, ולסמוך על דעת רוב הראשונים החולקים על דעתו של ה'בעל הלכות גדולות' בפרט במקום 'כבוד הבריות'.

אפשרות נוספת במקרה זה היא, לגשת לאחד ממתפללי בית הכנסת שיש לך קשר קרוב אליו ואין לך אי נעימות לגלות את אזנו ששכחת יום אחד מלהתפלל 'מעריב'..., ולבקש ממנו שבזמן ספירת העומר לא יברך את הברכה,אלא יצא ידי חובה בברכה שאתה תברך בעבורו, וכך תוכל לברך בציבור. אמנם פתרון זה תלוי במחלוקת הפוסקים האם יש באפשרותך להוציאו ידי חובה בברכה, שיש מקום לומר שאחר ששכחת יום אחד מלספור שוב אין אתה נחשב כ'בר חיובא' ואינך יכול להוציאו ידי חובה[ה].

א - סימן תפ"ט סעיף ח'.
ב - מובא בתוספות במסכת מנחות סו.
ג - וע"ע בתוס' במסכת מגילה כ: שמבואר שהיא גופא דעת הבה"ג להמשיך לספור ללא ברכה, ועמד על כך הגר"א בביאורו לשו"ע שם.
ד - ח"ג סימן צ"ו.
ה - עיין מ"מ בעניין זה בפסקי תשובות סימן תפ"ט אות כ' ובהערות שם.

שביבים
/ שאול שיף

והיו שגילו להם מן השמים

אני מחזיק בידי את הספר "לב ישראל" / שיחות, עובדות וסיפורים היסטוריים כפי שנמסרו על ידי מרן הגאון החסיד, רבי ישראל גרוסמן זצ"ל. החל מעמוד שמב, מספר הרב גרוסמן זצ"ל על "פרשת החיזיון מראש את השואה האיומה של רבינו רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע". הנה כמה קטעים. מצמרר.

"בשלהי חודש אייר תרצ"ט הגיעה הבשורה המשמחת והמרנינה שרבינו עומד להגיע לביקור בארץ הקודש... כשאך דרכו רגליו על אדמת ארץ הקודש (בנמל תל-אביב שזה עתה נסתיים בניינו), עוד לפני שקיבל שלום מהקהל, הרים הרבי את קולו ואמר: לא באנו לארץ ישראל לשם ביקור גרידא. באנו לארץ ישראל, כדי לעורר רחמי שמים על אחינו בני ישראל, תושבי פולין ורחבי אירופה, הזקוקים לישועה גדולה. עננים שחורים מרחפים על שמי אירופה. לא עת גיל ושמחה עתה, חוב קדוש מוטל עלינו לפקוד את הציונים הקדושים, להשתטח ולהרבות בתפילות ובתחנונים, ולזעוק זעקה גדולה ומרה בבקשת ישועה ורחמים... רבינו קרא לאסיפה דחופה את זקני וראשי העדה. בהכנסו לחדר היה ראשו מורכן, פניו היו חיוורים כסיד, ובלשון תחנונים הביע את משאלת לבו הטהור, לטכס עצה ולמצוא דרכים איך לעורר את כלל ישראל לזעוק ולהתחנן. על כל הגזירות הקשות והנוראות העומדות להתרחש ח"ו על אחינו ברחבי אירופה. צריכים לעורר רחמי שמים שלא יתגשמו המזימות השפלות של אויבינו המתכננים ומבקשים להשמיד ולהרוג את ולכלות את כלל ישראל רח"ל. דבריו הנוקבים והקשים כגידים פילחו את ליבם הטהור של נקיי הדעת שבירושלים, עד שאחד מהם, הגאון רבי פישל ברנשטיין זצ"ל, פנה אל רבינו ושאלו בתמיהה: מדוע רבינו כל כך מפחיד אותנו? רבינו נאנח ובקול חרישי אמר: כל התיאור הנורא שגילינו ותיארנו ברבים, מצוטט ממה שראינו באותיות שחורות על גבי לבן, במכתבו של אור שבעת הימים מרן הבעל שם טוב הק' זי"ע. לבקשת הגר"פ אולי יוכל רבינו להראות לו המכתב, ענה רבינו: הייתי מראה לכם את זה, שם כתוב הרבה יותר גרוע מה שגיליתי, אבל מה תועיל לכם קריאתו? זה רק יפריע לכם ולא תמצאו מרגוע לנפשכם... צרות כאלו העומדות להתרחש על כלל ישראל, עוד לא היו מזמן בריאת העולם... תוך כדי דיבורו קם רבינו מלוא קומתו, כשכולו אפוף חרדה, אמר: אתם בארץ ישראל גם לא תלקחו דבש, אבל בכל זאת ארץ ישראל שונה מכל הארצות... במשך כל זמן שהותו בארץ, התמלטו מפיו דיבורים מחרידים את לב שומעיהם, מדי פעם במטבעות לשון אחרות. כמו: יהודי פולין אבודים, מה יהיה עם יהודי קראקא, קראקא העיר הגדולה... רגעי הפרידה היו קשים ביותר. בלב כבד ובראש מורכן ניגש הקהל להיפרד. נחלי דמעות נשפכו כמים והתמזגו במי הים האין סופי... רבינו צועד לאיטו בפסיעות כבדות לכיוון מסוף היציאה. כשהגיע למרגלות הספינה, התיר רבינו את שרשרת שעון הזהב, והושיטו לידי רבי אהרון הלטובסקי ואמר בקול בוכים: "שיהיה לצוררים הארורים פחות שלל מאתנו". אחר כך הוריד את המעיל העליון, "רעזשוולקע", ואמר: "שם כבר לא נזדקק

לבגדי השיראין. כשנצטרך לרוץ במעבה היערות על ההרים ועל הגבעות נוכל לרוץ בקלות יתר בלעדיהם... עיני הכל היו נשואות לכיוון האניה שעזבה את הנמל, ואט אט התרחקה, ולימים נתברר שזו הייתה האניה האחרונה שהפליגה מארץ הקודש לכיוון חבל ארץ זה טרם פרוץ המלחמה. כעבור שלושה ימים בלבד, י"ז אלול תרצ"ט, פרצה המלחמה הארורה. השואה האיומה. ביום י"א סיון תש"ה הגיעה הידיעה המרה והכואבת כי רבינו וכל משפחתו עלו על המוקד...".

הגר"י גרוסמן מתאר בפירוט ברשימתו, כיצד ניסו למנוע מהאדמו"ר לחזור לפולין ולא עלה בידם, ומעמדים קשים בעת ביקור האדמו"ר במירון ובצפת. האדמו"ר נפגש כאן עם כמה מן האדמו"רים החשובים ולמעשה זולת האדמו"ר מהוסיאטין זצוק"ל לא היו, כנראה, שותפים לדאגתו.

שאלתי את אחד מראשי הפעילים למען ישראל בארה"ב, מדוע היהודים שם כל כך שלווים ושקטים לנוכח עמדותיו של הנשיא ברק חוסיין אובאמה כלפי מדינת ישראל והנעשה במדינות ערב, ותשובתו הייתה: "אמריקה מתעניינת אך ורק בכסף ובמקומות עבודה והיהודים בארה"ב אינם שונים".

ספירת העומר / תיקון המידות

כאשר כלתה הפרוטה מן הכיס וצרכי קהל עדתו לא פחתו, נוהג היה האדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצוק"ל לנסוע לעיירות שונות, לנדיבי עם מבין חסידיו, וסתם גבירים יראי ה', כדי לאסוף כספים והתחייבויות עתידיות. נאמן ביתו, ר' ישראל יצחק מאס היה נלווה אליו ומסייע בידו. ויהי היום יצא האדמו"ר למסע התרמה בגליל לעמברג וה' הצליח דרכו והוא שב לביתו בבאבוב שמח וטוב לב. המתין לו שם אחד ממתנגדיו, שהיה ידוע ומוכר כיריב קשה לחסידות באבוב. הוא סיפר לאדמו"ר שצרה גדולה נפלה עליו וכי איבד את רכושו באיזה עסק ביש וכדי להינצל מאסר הוא חייב לאסוף הון רב. מסר לו האדמו"ר את כל הכסף שקיבץ בעמל רב בלי להשאיר לעצמו אף פרוטה.

כשנודע הדבר למשמשו בקודש, שאל את הרבי: מה עשה רבינו, אחר כל העמל והיגיעה נתן רבינו את כל הממון לשונא מוחלט? ניגש האדמו"ר לארון הספרים, הוציא משם חומש ויקרא והראה באצבעו על הפסוק "לא תקום ולא תטור" והטעים: ישראל יצחק, תן תודה, אילו הייתי מוסר את הכסף לאחד מידידינו המקורבים ביותר, כגון החסיד ר' קלמן מקלאסנא, הלא לא הייתה חמתך בוערת כל כך. אלא איכפת לך מה שנתתיו לאויב. ובכן אמור נא ישראל יצחק, האם הלאו דלא תקום רק ליהודים פשוטים נאמר ולא לרביים?...

(נועם שיח באבוב)

מתכון ללחם הפנים

ב"המעין" גיליון ניסן תשע"א מתפרסם מאמר מעורר עניין ותיאבון, העוסק במתכון לאפיית לחם הפנים. פרופסור זהר עמר ואריה כהן עוסקים בכל ההיבטים של המאפה המיוחד הזה, ואנחנו נביא בפני הקורא את הקטע האחרון, את המתכון המומלץ להכנת ככר אחד של לחם הפנים לפי שיעורי ר' חיים נאה:

א. רכיבים:

4 ק"ג סולת חיטת הדורום.
2.4 ליטר מים (60%)
95 גרם סודה
95 גרם מלח
140 גרם מלח טרטר

ב. משך לישה מינימאלי 40 דקות

ג. אפיה: בתנור טורבו עם קיטור (ולא יותר מ-10 שניות) בטמפרטרה של 200 מעלות למשך 35-37 דקות.

ד. קירור ראשוני בתבנית אפיה: 20 דקות.

ה. קירור ואיוורור בתבנית קירור.

פחת אפיה בלחם הפנים בשיעור אמיתי העשוי מסולת דורום בינוני הוא כ-15% בממוצע, ואם כן משקל כל חלה הוא כ-5.5 ק"ג.

מניין תשובותיו של החתם סופר

הרב ד"ר נתן רבינוביץ' חושף ב"המעין" במדור תגובות והערות, "גילוי חדש שנתגלה לי לאחרונה בכתב יד של הגאון רבי דניאל פרוסטיץ זצ"ל, שהיה יד ימינו של מרן החתם סופר זצ"ל. (הוא קבור עד היום בצד שמאלו של החתם סופר בבית החיים הישן בפרשבורג)".

בתוך כתב היד הכולל את חידושיו ודרשותיו של ר"ד פרוסטיץ הנ"ל ועומד לצאת לאור בס"ד בקרוב, נמצאים כמה הספדים על מרן החתם סופר. בתוך אחד ההספדים נמצא משפט לאמור:

"הצדיק מורינו ר' משה (הכוונה לחתם סופר) למד כל התורה כולה, וישנו בנמצא יותר משנים עשר מאות שאלות ותשובות. ואני מכירו בהיותו בפראסטיץ צדיק ופרוש וקדוש, ואחר כך נתקבל בדרעזניץ, ואחר כך זכינו להיות פה ל"ב שנים ("פה" הכוונה לפרשבורג) כנגד ל"ב נתיבות החכמה...".

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין
עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il